

TÜRKİYE-İSRAİL YAKINLAŞMASINA İSRAİL'İN BAKIŞI

İsrail tarafı Türkiye'ye şüphe ile yaklaşmakta ve daha temkinli davranmaktadır. Ayrıca, İsrail tarafında birtakım beklentilerin ve şartların olduğu göz ardı edilmemelidir. Özellikle Mavi Marmara davasında bu beklentilerin karşılanmaması İsrail açısından olumsuz bir gelişmedir.

Eldar HASANOV

İlişkilerin Normalleşmesi Şartları

Mavi Marmara olayı sebebiyle Türkiye ile İsrail arasında ilişkiler gerginleşti ve kopma noktasına geldi. İlişkilerin normalleşmesi için Türkiye'nin İsrail'den üç temel şartı vardı: İsrail'in Türkiye'den özür dilemesi, öldürülen Türklerin ailelerine tazminat ödenmesi ve Gazze'ye uygulanan ambargonun kaldırılması. İlişkiler, aşamalı bir şekilde İsrail'in bu şartları yerine getirme istikametinde adımlar atmasıyla normalleşme yoluna girmeye başlamıştır. İlk olarak 22 Mart 2013'te İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu'nun Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ı arayarak özür dilemesiyle ilişkilerin normalleşmesi yolunda süreç başlamış oldu.

Özürden sonra ikinci şart olan tazminat konusu gündeme gelmiştir. 2013 Mart ayından itibaren tazminat konusunda birkaç görüşme gerçekleştirilmiştir. 2014 Şubatı'nın ilk günlerinde Türk Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Feridun Sinirlioğlu'nun İsrail'i ziyaretıyla konu üzerine daha net bilgiler basına yansımıştır. Tazminatın miktarı konusunda taraflar arasında ilk başta fikir ayrılığı olsa da İsrail tarafından 20 milyon dolar ödeneceği, anlaşmayı garantiye almak için bu miktara 3 milyon dolar eklemeye yapılabileceği belirtilmiştir. Basına yansıyan bilgilere göre tazminat konusundaki anlaşma, Türkiye tarafından artık son halini almıştır ve hala Netanyahu'nun onayını beklemektedir. Bu ertelemenin sebebi olarak sağcı muhafazakâr rakiplerin eline koz vermeme isteği gösterilmektedir.

Üçüncü şart Gazze ablukasının kaldırılmasıdır. Başbakan Erdoğan bu şartın üzerinde özellikle ısrar etmektedir ve aksi takdirde

arada hiçbir normalleşmeden bahsedilmeyeceğini belirtmiştir. İsrail tarafı ise Birleşmiş Milletler'in Palmer Komisyonu'nun da Gazze kuşatmasını legal kabul ettiğini öne sürerek bu şartı kabul etmeyeceklerini belirtmektedirler. İsrail Dışişlerinden bir kaynağa göre, bu şart normalleşme metinlerinde yer almamıştır.

İsrail'in Türkiye tarafından Gazze'de yaptırılan hastaneye malzemelerin götürülmesine Mart 2014'te izin vermesi, Türkiye'ye bir ayrıcalık gibi değerlendirilmiş, İsrail için kabul edilmesi olası görünmeyen bir noktada bile uzlaş sağlandığı şeklinde yorumlanmıştır.

Normalleşme Sürecinin Gelişme Seyri

2014 yılının Mart ayı sonlarından itibaren sürecin gelişmesiyle ilgili somut adımlar atıldığı görülmektedir. Türkiye tarafından Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç ilişkilerin normalleşmesinin Nisan sonunda gerçekleşmesinin beklenildiğini ifade etmiştir. Netanyahu'nun enerji ve güvenlikten sorumlu temsilcisi David Meidan'ın 24 Mart'ta Türkiye ziyaretinde karşılıklı olarak elçiliklerin tekrar açılmasının kararlaştırıldığı basına yansımıştır. Amerikalı

gazeteci Charlie Rose'a verdiği röportajında Türkiye Başbakanı Erdoğan, ilişkilerin normalleşmesini birkaç gün veya hafta içerisinde beklediğini belirtmiştir. Bu röportajdan birkaç gün sonra İsrail Dışişleri Bakanı Avigdor Liberman da benzeri açıklamalarda bulunmuştur.

İsrail'in Konuya Yaklaşımı

İsrail'in konuya farklı yaklaşımları vardır. Bu farklılık aslında Türkiye'ye duyulan güvensizliğin sonucudur. Diplomatik mahfillerin görüşünü ifade eden yaklaşıma göre Türkiye gerçekten de ilişkilerin normalleşmesini istemektedir. Bu yaklaşım, süreci merkeze alan yaklaşımdır. Bu yaklaşım, şartlar ve ilkeleri müzakere etmek için taraflar arasında vuku bulan görüşmelerin olumlu atmosferde cereyan ettiğini, özellikle 2014 Mart sonlarında somut gelişmelerin yaşandığını esas almaktadır. İsrail'in Türkiye tarafından Gazze'de yaptırılan hastaneye malzemelerin götürülmesine Mart 2014'te izin vermesi, Türkiye'ye bir ayrıcalık gibi değerlendirilmiş, İsrail için kabul edilmesi olası görünmeyen bir noktada bile uzlaş sağlandığı şeklinde yorumlanmıştır. İsrail'e göre ilişkilerin normalleşmesini İsrail'den daha çok Türkiye istemekte, hatta bu konuda aceleci davranmaktadır. Bu görüşe göre son yıllarda yaşanan gelişmeler, Türkiye'nin karşısında İsrail'in zayıf olmadığını ortaya koymuştur. Şöyle ki; Türkiye ile ilişkileri kötüleşen İsrail, bu durumdan kurtulmak için bölge ülkeleriyle ilişkilerini geliştirme çabasında olmuştur. Türkiye'nin ise Suriye ve Mısır ile ilişkileri sıfır düzeyine inmiş, yine bununla bağlantılı olarak diğer ülkelerle de arasına soğukluk girmiştir.

Diğer yaklaşım ise Türkiye'nin aslında farklı bir ajandaya sahip olduğunu söylemektedir. Bu yaklaşıma göre Türkiye tazminat ve Gazze şartlarını elde koz olarak kullanmaktadır. Şöyle ki, Gazze şartı anlaşma metinlerinde yer almazken Şubat ayının ortalarında Netanyahu'nun, tazminatın miktarı nedeniyle çekimserliğini ortaya koymasının ardından Başbakan Erdoğan birden bire bu şartı gündeme getirerek altta kalmamaya çalışmaktadır. Yine bazıları İsrail ile sürtüşme halinde olmanın Erdoğan'a Arap Dünyası'nda popülerlik kazandırdığını, İran ile ilişkilerde avantajlı duruma getirdiğini ifade ederek aslında sorunun çözümü için Türkiye'nin pek de istekli olmadığını, bu nedenle önce tazminat sonra Gazze ablukası şartlarını gündeme getirdiğini ifade etmektedirler. Sürece güvensiz bakanlara göre ilişkilerin normalleşmesi konusu yerel seçimler öncesi bir manevradır ve seçimleri kazanan Erdoğan, İsrail'e yaklaşımını sertleştirecek, özellikle İstanbul'u yeniden almakla İsrail'in karşısında daha çok güç sergileyecektir. Diğer bir taraftan, İsrail kamuoyu araştırmalarında ortaya çıkmıştır ki ilişkilerin iyileşeceğine inanlar azınlıktadır. Buradan anlaşılıyor ki Türkiye'ye yönelik güven problemi yaşanmaktadır. Bu bağlamda İsrail tarafı, sürecin ilerlemesi için belirleyici faktörün Türkiye olduğunu düşünmektedirler.

Karşılıklı Çıkarlar ve İsrail'in Beklentileri

İsrail'e göre ilişkilerin normalleşmesi İsrail için ne kadar faydalı ise Türkiye için de o kadar faydalıdır. İsraili yorumculara göre bunun birkaç sebebi vardır. Bunlardan biri, imaj meselesidir. İliş-

kilerin normalleşmesi süreci -ister sonuç versin ister vermesin- Türkiye'yi Batı'nın gözünde radikal İslam yanlısı ithamlardan kurtarmaya hizmet edecektir. Başka bir önemli faktör ise enerji meselesidir. Türkiye İsrail'den doğalgaz almak istemektedir. Güvenlik ve ekonomik açıdan da Türkiye ile İsrail'in karşılıklı çıkarları göz ardı edilmemelidir.

İsrail, tazminat ödenmesi karşılığında Türkiye'den Mavi Marmara saldırısında yer alan üst düzey ordu mensupları hakkında açılmış davanın düşürülmesini ve böyle davaların ileride açılmaması için bir yasa çıkarmasını istemektedir. Fakat Türkiye, davayı etkilene yetkisinin olmadığını öne sürerek bu konuda sadece girişimde bulunabileceğini, davanın düşmesi için zor kullanamayacağını beyan etmiştir. İsrail'in talepleri arasında uluslararası arenada rahatsız edilmemek ve desteklenmek de yer almaktadır. İsrail, Türkiye'den NATO'da İsrail'in pozisyonunun yükseltilmesine destek vermesini istemektedir. Bundan başka, aradaki yakınlaşmanın sembolik düzeyde kalmaması, ilişkilerin gelişmesi, ayrıca İsrail aleyhine söylemlere yer vermemek de İsrail'in istekleri arasındadır.

Mavi Marmara Davası Kararının Etkisi

İstanbul'da görülen davada 26 Mayıs'ta ilgililer hakkında gıyabi tutuklama kararının çıkarılması, ayrıca hükümlüler hakkında kırmızı bülten kararının çıkarılması talebi İsrail tarafını memnun etmemiştir. İsrail Savunma Bakanı Moşe Yaalon, bunun üzücü bir gelişme olduğunu belirterek kararın hukuki zemininin olmadığını, politik bir karar olduğunu ifade

etmiştir. Yaalon İsrail'in Türkiye ile ilişkilerini eski haline döndürme çabası içerisinde olduğunu, fakat Türkiye'nin bu konuda yeterince olgunluk sergilemediğini, bu kararın da Türkiye'nin niyetini ortaya koyduğunu söylemiştir. Bu kararın Türkiye ile ticari ve ekonomik ilişkilerini olumsuz etkilemeyeceğini belirtmiştir. İsrail Dışişleri Bakanlığı'ndan alınan bilgiye göre İsrail, İnterpol'un bu kararı ciddiye almayacağını ve Türkiye'nin talebine olumlu yanıt vermeyeceğini düşünmektedir. Kaynak, bu kararın taraflar arasındaki normalleşme sürecine etki etmeyeceğini, fakat anlaşmayı onaylamayı erteletebilen bir amil olduğunu ifade etmiştir.

İsrail tarafı Türkiye'ye şüphe ile yaklaşmakta ve daha temkinli davranmaktadır. Ayrıca, İsrail tarafında birtakım beklentilerin ve şartların olduğu göz ardı edilmemelidir. Özellikle Mavi Marmara davasında bu beklentilerin karşılanmaması İsrail açısından olumsuz bir gelişmedir. Bu bağlamda, yeni cumhurbaşkanı Reuven Rivlin'in de Türkiye'ye pek sıcak baktığı söylenemez. Fakat olaya birkaç açıdan yaklaşıldığında mevcut durum, Türkiye'nin daha iyi pozisyonda olduğunu söylemeye imkân vermektedir. Netanyahu'nun Obama ile arasının çok da iyi olmamasına karşın Erdoğan'ın Obama ile iyi diyalogda olması, Türkiye'nin elini güçlendirmektedir. Ayrıca, Hamas ve El-Fetih yakınlaşması sonrasında Filistin ile İsrail arasında Türkiye'nin muhtemel arabuluculuk pozisyonunu İsrail göz ardı edemez. Ortadoğu'nun önemli devletlerinden olan Türkiye'yi kaybetmek istemeyen İsrail'in çözüm arayışları muhakkak olacaktır. ○

Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi